

דְּתִישְׁבוּעַ

פרשת נשא, תשע"ט, מספר 1321

קורבנות הנשיאים – החזרה הארוכה

עמוס פריש

מה שלכאורה יכול להיראות כפלא גדול – זהות בפרטי הקורבנות שיזמו נשיאי השבטים – מתפרש בצורה רציונאלית כפריו של תיאום מראש. ראשי השבטים לא ראו עצמם מתחרים, אלא כשותפים שווים מעמד, ובתור שכאלה תיאמו מראש ביניהם את תרומתם הנה. ² הבסיס להבנה זו הוא לא רק היעדר צו ה' בדבר פרטי הקורבנות, אלא היגד מפורש בכתוב על המתנות הראשונות, שבו ה' מורה למשה לקבל מהנשיאים את המתנות שהביאו וכן מה לעשות בהן (פס' ה).

המציאות חזרה אפוא על עצמה מדי יום, במשך שנים עשר הימים של הקרבות הנשיאים, אולם מדוע ראתה התורה לנכון לחזור ולפרט מדי יום אותו תיאור? מקובלת תשובת רמב"ן (בביאורו ל-ז:ב):

אבל רצה להזכירם בשמם ובפרט קרבניהם, ולהזכיר יומו של כל אחד, לא שיזכיר ויכבד את הראשון: "זֶה קָרְבַּן נְחֻשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב", ויאמר: 'וכן הקריבו כל הנשיאים איש איש יומו'; כי יהיה זה קצור בכבוד האחרים, ואחרי כן חזר וכללם, להגיד שהיו שקולים לפניו יתברך.

כיוצא בזה כתב בקצרה גם ר' יוסף בכור שור (בביאורו ל-ז:יא):

כדי לחלוק כבוד לנשיאים, שיהא לכל אחד יומו. ואף פרשיותיהם נכתבו כל אחד, שלא יתקנאו זה בזה; שהיה יכול

פרק ז' שבספר במדבר מוקדש למתנות ולקורבנות שהביאו נשיאי השבטים בחנוכת המזבח, והוא יחידה ספרותית ארוכה במיוחד – 89 פסוקים. תחילה נזכרות המתנות המיועדות לעבודתם הקבועה של הלוויים, והן מנויות במסגרת סיכום כולל: "שֵׁשׁ עֶגְלֹת צֶב וְשֵׁנֵי עֶשְׂרֵי בָקָר" (ז:ג). בהמשך מפורטים הקורבנות שהקריב כל אחד מהנשיאים מדי יום. אלה וגם אלה מכונים "קורבנות" (לדוגמה: ז:ג, יב), ויש חידוש בהגדרת המתנות הראשונות כקורבנות, שהרי אינן מיועדות להעלאה על המזבח.¹ אולם בניגוד ל"קורבנות" הראשונים, המוצגים בלא פירוט שבטי, הקורבנות מהסוג השני מוצגים בפירוט רב, תוך ציון מתנתו של כל נשיא. עיוננו יתמקד בקורבנות מהסוג השני, שפירוטם החוזר ונשנה משתרע על פני רובו המוחלט של הפרק הארוך.

למקרא הכתובים הללו עולה שאלה עיקרית אחת: מה טעם מציגה התורה במפורט את קורבנו הזה של כל נשיא? ניתן היה להסתפק בפירוט זה פעם אחת בלבד, ולהוסיף קביעה, שכך נהגו גם כל יתר הנשיאים (שאלתו השמינית של ר"י אברבנאל)! בשולי שאלה זו נתייחס לעוד שתי שאלות: אחת על עצם האירוע – איך ייתכן ששנים עשר נשיאים יביאו ביוזמתם קורבנות זהים לחלוטין, כל אחד ביומו שלו (שאלתו השביעית)? ושאלה נוספת על אופן כתיבת האירוע – לאחר שעמדנו על דרכה של תורה כאן לחזור במדויק על פירוט הקורבנות בכל יום, מה פשר ההבדלים הקטנים שבכל זאת קיימים בין הפירוטים?

² השוו: "שהסכימו כלם בכל אחד מהמינים שהביאו: כאשר הביא זה הביא זה" (רלב"ג); "ולכן הסכימו בינם לבין עצמם שיביאו כולם קרבן שווה, כדי שלא יפול ביניהם לא קנאה ולא גאווה והתפארות, שזה פעמים רבות מביא מדנים בין אחים" (ר"י אברבנאל).

* פרופ' עמוס פריש, המחלקה לתנ"ך וביה"ס ללימודי יסוד ביהדות, אוניברסיטת בר-אילן.
¹ וראו הערתו של רש"י הירש על אתר: "כל דבר שאדם מבקש בו להתקרב אל ה' קרוי 'קרבן'".

הסבר מקורי העלה יוסף פריאל, תוך התייחסות להקשר ההיסטורי של האירוע. לדבריו, לאחר החשיפה לאש השמימית ששרפה את נדב ואביהוא ביום החגיגי של הקמת המשכן (וי' ט:א-י:ז), התורה רוצה בפרשתנו להבליט באותם ימים, כל יום מחדש, את האש מאירת הפנים, המקבלת באהבה את קורבנות הנשיאים, ובכך לשקם את תחושת העם לאחר האסון.⁵

עד כה עמדנו על הטעמים שהוצעו לקיום החזרה המפורטת כל כך. והנה, למרות החזרה הדקדקנית, מצויים הבדלים מסוימים בין תיאורי הימים השונים. רק מן היום השלישי יש מבנה אחיד לחלוטין להצגת הנשיא: "ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן חלן. קרבנו..." (ז:כד-כה), אולם בשני הימים הראשונים יש חריגות קלות, ומסתבר שהן נובעות ממיקומן בקטעים הפותחים. בניגוד לכל יתר הקטעים (כולל השני), הקטע הראשון אינו מתחיל בתיאור הזמן אלא כך: "ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה. וקרבנו..." (ז:יב-יג). דומה ששינוי הסדר נועד להדגיש את ההקרבה. השורש קר"ב יחזור ויבלוט בקטע השני, במבנה שונה במקצת ובניסוח פועלי: "ביום השני הקריב... הקריב את קרבנו" (ז:יח-יט), ואילו בשאר הקטעים הוא יופיע רק בתיבות "קרבנו" ו"זה קרבן" הצמודות לשם הנשיא בפתיחה ובסיום. שינוי ניכר שקיים רק ביום הראשון הוא היעדר הכינוי "נשיא" לנחשון. שמא לא ראה הכתוב צורך להגדירו כך, כיוון שאזכורו תוכף לכותרת שבפס' יא: "נשיא אֶחָד לַיּוֹם נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם וְקָרְבוֹ אֶת קָרְבָּנָם".⁶

לפי שיטתי בסוגיית מבנה הספר,⁷ פרשיית קורבנות הנשיאים ניצבת בהקבלה אל קורבנות המוספים (כח:א-ל:א). השוואה זו מבליטה את האחידות שבקורבנותיהם של נשיאי השבטים השונים, שהרי במועדים יש הבדלים בין הקורבנות. יותר מכול ניכר הדבר

לכתוב פרשה ראשונה, ולכתוב: כן עשה פלוני, וכן פלוני.

הפגיעה בכבוד הנשיאים מובנת אילו הייתה התורה מציגה תחילה את תיאור היום הראשון, יומו של נשיא יהודה, ואחר כך הייתה מסכמת: 'וכן עשו כל הנשיאים'. אולם קיימת גם אפשרות אחרת: לפרט את קורבנות הנשיאים בלי לציין את פרטי היום הראשון, אלא להציג רק את הדגם המשותף, ואז לציין שכך עשו כל הנשיאים. במקרה כזה אין הפליה בין הנשיאים. בדברי שני המפרשים יש תשובה גם לכך, שכן הסברם בנוי על שני יסודות: תחילה (גם אם הוא מוצג שני בדבריהם) – "סור מרע", מניעת פגיעה או קנאה, שהייתה יכולה להתעורר, אילו היה נכתב במלואו רק תיאור היום הראשון בלבד. על גבי הסבר זה נבנה גם היסוד של "ועשה טוב" – סיבה אקטיבית לפרט את כל הימים: רצון לכבד את כל הנשיאים ולהציגם בשמם עם פירוט תרומתו (הזהה!) של כל אחד מהם.

הסבר אחר, על דרך הדרש, טוען שהתרומות אכן נראות זהות, אך הזהות היא רק בצורתן החיצונית, ואילו בפנימיותן – מאחורי כל פריט – יש מחשבה שונה אצל כל שבט בהתאם למאפייניו, ולכן ראתה התורה לנכון להציג את הפירוט המלא של כל יום. הפריטים השונים מסמלים אצל כל שבט את ההיסטוריה, מן העבר ועד העתיד הרחוק, במיקוד על מאפייני השבט (כגון: מלכות אצל יהודה ותורה אצל יששכר).³ גיוון של גישה זו מצוי בביאורו של ר' עובדיה ספורנו. הוא אינו פונה לסמליות היסטורית, אלא רואה בקורבנות הנשיאים אמצעי לכפר על עוונות מסוימים של כל שבט, וכל נשיא כיוון לחטאי שבטו. לפי זה, החזרה נועדה לשקף את המצב שבו הייחודיות השבטית נשמרת גם בתוך המסגרת החיצונית האחידה.⁴

³ ראו: במדבר רבה יג, יד; רש"י לפס' יט-כג; רמב"ן לפס' יב-יז; ר"י אברבנאל.

⁴ אקטואליזציה של הסברים אלו מצויה בדברי הרב ח"ד רבינוביץ: "פרשה זו... היא אחת המאלפות ביותר בתורה על עם ישראל ומהותו ועתידו. היא מלמדת... – כולם חביבים כאחד לפני המקום, כולם מקריבים על המזבח האחד, כולם ראויים לעבדו באופן שווה ולהיות עם אחד" (במדבר דעת סופרים, ירושלים תשט"ז, עמ' נו).

⁵ י' פריאל, "על האריכות בקורבנות הנשיאים", דף שבועי לפרשת במדבר תש"ס (מס' 604).

⁶ אין בידי הסבר לשינוי "נשיא יששכר" (יח) לעומת "נשיא לבני..." בשבטים הבאים.

⁷ ראו: ע' פריש, "לסוגיית מבנה ספר במדבר", דף שבועי לפרשת במדבר תשס"ח (מס' 758).

פרשת הקורבנות של הנשיאים באה אפוא לרומם את מעמדם של מנהיגי השבטים וגם להשוות אותם, ובכך לחזק את הלכידות הלאומית. אולם לצד הנשיאים, התיאור מזכיר גם את משה רבנו, בתחילת התיאור ובסופו: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לְיוֹם..." "וַיִּבְבֵּא מֹשֶׁה אֶל אֱהֱל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵתוֹ..." (ז:יא,פט). אולי יש כאן תזכורת לכך שלצד כל ההנהגה השבטית המגוונת, יש מנהיג-על אחד, והוא בעל קשר קבוע עם הא-לוהים.

בחג הסוכות, שבמהלכו יש הבדל במספר הפרים בין היום השני לראשון וכן הלאה (והיום השמיני נבדל לגמרי בכל קורבנותיו), ואילו בחנוכת המזבח, גם כאשר מדובר בנשיאי שבטים שונים, כל המספרים קבועים לחלוטין. ההשוואה לקורבנות המוספים יכולה להאיר את ענייננו גם בפרט אחד בסוגיית הבדלי הניסוח – הבלטת השורש קר"ב בתחילה. גם בקורבנות המוספים מופיע הפועל "הקריב" רק בתחילת הרשימה, כאן ביום הראשון (כט:ג), ואילו בשאר הימים (פרט ליום השמיני החריג) הוא נעדר.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www1.biu.ac.il/parasha2>

כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il

ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

 [הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)

יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף